

INVĂȚĂTORUL

ORG. ASOC. INVĂȚĂTORILOR ROMĂNI DIN ARDEAL, BANAT, CRIȘANA ȘI MARAMURES
REVISTĂ PEDAGOGICĂ SOCIALĂ.

Reforma învățământului.

(Noul proiect de lege)

În sfârșit a ajuns în fața corpurilor legiuitoare. Fiecare parlamentar a primit câte un exemplar pentru o prealabilă studiere. Comisiile deasemenea și-au început lucrările, pentruca să poată fi adusă cât mai iute în discuție publică.

Accasta lege fiind de mare însemnătate pentru viitorul țării românești, Comitetul central al Asociației noastre a ținut o serie de ședințe, în cari luând sub desbatere artichu de artichu, a găsit necesară îndreptarea unor lucruri și obiceiuri înrădăcinate în Vechiul Regat, cu cari nu să poate împacă tradiția istorică a școalei ardelenne.

Titlu îi este: „*Proiect de lege pentru învățământul primar al statului și învățământul normal primar.*“ Învățământul primar cuprinde: șeoaiele de copii mici, șeoaiele primare, șeoaiele și cursurile de adulți și șeoaiele pentru copiii anormali; — iar sub învățământul normal-primar se înțeleg: șeoaiele pregătitoare de învățători în legătură cu șeoaiele de aplicație.

Proiectul însuși e divizat în două părți. Partea primă se acupă cu *espunerea de motive* prin cari se dovedește importanța reformei școlare și partea a doua: *proiectul însuși*. În partea primă se înzistă asupra trebuinței de unificare a învățământului primar. Se face apoi istoricul învățământului din Bucovina, Basarabia, Ardeal și Vechiul Regat. Se arată starea actuală cu cele patru tipuri de învățământ. Se trece apoi la dispozițiile generale a proiectului nou de lege. Se înzistă asupra felului cum e contemplată obligativitatea învățământului și frecventarea școalei primare. Se motivează rostul școalelor de copii mici, școalelor primare, școalelor și cursurilor de adulți și a celor pentru copii anormali. Se ocupă cu pregătirea, recrutarea, numirea, transferarea și trecerea la penzie a personalului didactic. Urmează drepturile și datorii învățătorilor ca: situația administrativă, stabilitatea, incompatibilități, concedii, distincții, pedepse, suspendarea, mijloace de perfecționare, salarii și gradații. Are în vedere întreținerea învățământului primar, și clădirile localurilor școlare. Încheierea părții prime se face cu școlile normale, după cari

urmează semnătura originală a dlui Ministru de instrucțiune Cant. Anghelescu.

*

Părții prime a proiectului îi sunt anexate 7 tablouri cu mult tâlc, cari în o formă de tot intuitivă scot în relief progresul ce a făcut învățământul în cei din urmă 60 ani. Astfel în primul se vede cum la intervale de 10 în 10 ani sa sporit la sate și orase numărul școalelor și a învățătorilor. În al doilea se vedește desvoltarea învățământului primar, dovedinduse prin niște colonne expresive numărul celor ce au absolvit școala, față de cei ce au cercetat și în raport cu cei obligați la frecvență. În al treilea tablou se spune situația învățătorilor din fiecare județ și anume se poate judecă proporția ce există între numărul învățătorilor titulari, suplinitori și posturile ce ar mai trebui înființate. În al patrulea se poate bine observa numărul copiilor ce cercetează școala, față de cei ce rămân fără instrucție. În al cincelea se dovedește munca ce s'a depus în Vechiul Regat la construirea localurilor școlare din 1874—1922, față de rezultatul anului 1923—1924, plus cele ce ar mai trebui să se facă. În al șaselea se poate urmări bine felul cum a sporit numărul școalelor normale dela 1867/1868 până la 1923/1924. Iar în cel din urmă se constată precis forma cum s'a desvoltat învățământul normal, arătându-se la diferite epoce numărul elevilor înscriși precum și numărul absolvenților.

*

După aceste părți introductive se trece la proiectul însuși, care e divizat în 2 Titluri, 24 Capitole, cu 198 articole pentru învățământul primar și 30 pentru cel normal

Proiectul cel nou de lege prezintă multe avantagii față de cele anterioare.

1. Primul și cel mai de seamă este că învățământul în toate institutele publice *este de stat*. Iar sub institute publice se înțeleg școalele susținute de stat comune și județe. În toate celelalte învățământul va fi particular, care se va preciza în o lege specială. Administrarea, îndrumarea, și controlul întregului învățământ de orice categorie rămâne în mâna statului. Programă e unitară și obligatoare pentru învățământul întreg, fie de stat ori particular. Prin urmare atât confesiunile cât și minoritățile trebuie să se conformeze întru toate singurului tip al școalei de stat. Înființări nouă vor putea face numai cu autorizarea Ministrului de instrucțiune care le va face pendentă de anumite condițiuni referitoare la programă, mijloace, metode, local, regulamente, examene și corp didactic.

2. Limba de predare va fi cea română. În regiunile eterogloate, statul va susține școale cu limba maternă a populației respective în primele patru clase primare. Limba română va fi și aici studiu obligator. În cele trei clase superioare toate ma-

teriile se vor predă în limba română, afară de religie și limba maternă a elevilor.

3. Se șterge numirea — „*grădina de copii*“ și se înlocuiește cu — „*școală de copii mici*“. Organizarea acesteia nu se face mai mult prin lege specială cum eră până aci, ci se introduce în legea de față a învățământului primar, socotindu-se astfel prima etapă a acestuia.

4. Obligativitatea se începe la 5 ani și se prelungește până la 16. Și anume: dela 5—7 școalele de copii mici, 7—16 cursul de școală primară, 16—18 școalele și cursurile de adulți. Frecventarea se asigură prin sancțiuni aspre atât pentru părinți, cât și pentru organele însărcinate cu facerea recensământului și aplicarea pedepselor.

5. Anii de școală dela 6 câți am avut noi ardelenii se ridică la 7, dintre cari primii 4 formează temelia celorlalte grade de învățământ. — „*În aceștia se dau elementele de cultură generală indispensabilă elevilor, cari voesc să urmeze în școale de un grad mai înalt.*“ — (v. art. 56 A.) În celelalte 3 clase: — „*se continuă, se întărește și se completează cultura generală din cele dintâi 4 clase, dându-se în același timp o deosebită dezvoltare învățământului practic utilitar.*“ — (v. art. 56 B.) — Prin această măsură se uniformizează același tip de școală atât pentru sate cât și pentru orașe, îngropându-se urâta anomalie de a avea la orașe școala urbană cu 4 clase, iar la sate tipul rural cu 3 divizii.

6. Unde sunt cel puțin 10 neștiutori de carte, această lege prevede înființarea cursurilor de adulți, pentru a pune odată capăt analfabetismului. Iar întru cât patronii, conducători de fabrici, întreprinderi industriale și comerciale de stat ori particulare ar v. ea să subtragă pe subalternii lor de sub obligativitatea cercetării cursurilor de adulți, sunt prevăzute amenzi aspre. — Ba mai mult. Dacă aceștia țin în serviciul lor 30 de adulți analfabeți, ei sunt datori să: „*înființeze și întrețină în interiorul întreprinderii lor școale sau cursuri de adulți, dându-le loc, luminat, încălzit și personal didactic auctotizat de Minister.*“ — (v. pag. 37.) — Paralel cu aceste vor funcționa școale de adulți și în câzărmi pentru soldații analfabeți.

7. Tot aceasta lege mai are în vedere deschiderea de școli și clase speciale pentru copiii anormali, fie că sunt atinși de infirmități fizice sau intelectuale, fie că sunt întârziați la minte, sau cu apucături rele, vicioși sau neasociabili, ori chiar orbi și surdomuți. În mod precis se regulează situația și pregătirea personalului didactic dela acestea.

8. Prin noul proiect de lege se încheie un proces vechiu între înstitutorii de orașe, — cari totdeauna se socoteau mai buni și cu mai multe prerogative — și dascălii dela sate. Numirea de înstitutor se casează, rămânând pentru toți frumosul nume de învățător, pe care îl pot purta cu cinste și unii și alții,

mai ales că de aci înainte una este școala atât pentru orașe, cât și pentru sate, aceeași pregătirea și până la un loc salarizarea. — Se regulează numirile, transferările, înaintările și inamovibilitatea. Se definesc mai bine îndatoririle și drepturile compatibile cu chemarea ce au învățătorii la ridicarea morală și culturală a poporului. Transferările și înaintările se iau din sarcina Ministerului și în vârtutea descentralizării trec în sarcina inspectoratelor regionale. Se institue o serie de distincțiuni și recompense pentru învățătorii merițoși. Se regulează raporturile dintre Stat, comune și județe în privința clădirii, întreținerii localurilor școlare, ajustarea lor cu mobilier și material didactic.

9. Se prevăd în jurul școlii o mulțime de opere caritabile, culturale și economice ca: cantine, cămine, asistență medicală, biblioteci școlare, populare și pedagogice și în urmă o casă de economie școlară.

10. Învățământul normal încă se ridică la 7 ani egalându-se cu liceele. În forma aceasta pregătirea învățătorilor se îmbunătățește, față de cei 6 ani câți erau în Vechiul Regat. În cei 3 ani dela început programa e identică cu a gimnaziilor, cari asemenea vor fi numai de 3 ani. Iar pentru ultimii 4 ani se prevăd o mulțime de îndreptări privitoare la învățământul practic, pentruca viitorii învățători se poată fi pe deplin pregătiți la predarea materiei în ultimii trei ani ai școlii primare.

*

Notând aceste îmbunătățiri nu înșamnă că nu ar fi de făcut și unele observări cu cari Comitetul nostru central a însărcinat pe învățătorii parlamentari să le susțină în comisii, la discuția generală, cât și la cea specială pe articole. — Acestea în rezumat ar fi următoarele.

a) La „Dispozițiunile generale“ s'a cerut o mai clară deosebire, între învățământul public, care e numai al statului, și cel particular, care poate fi al familiilor, societăților, confesiunilor ș. a.

b) Sa cerut eliminarea unei părți din art. 18, și întreg art. 19 cari arătând modalitățile cum trebuie să se facă recenzământul, conțin chestiuni de regulament și nu de lege propriu zis.

c) Atribuțiile ce se dau Delegației Comitetului școlar să se treacă în sarcina primărilor, singurile foruri cu tradiție de autorități competente întru a dicta și încasa pedepse.

d) Articollii 35 și 36, întru cât prevăd penalități pentru învățământul particular, să treacă în legea acestuia.

e) Aliniatele 5 și 6 din art. 76 să se schimbe în înțelesul acesta: — „Din terenul ce mai rămân după formarea câmpului de experiență se va da spre folos propriu fără arândă în suprafață de $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$. Ha, învățătorilor căsătoriți și numai restul în arândă de 30% mai puțin ca arândă ce se obține în localitățile pentru terenurile de aceeași calitate.“

f) Art. 77 eliminat, pentruca rev. școlar să nu aibă amestec

cât și cum să se lucreze pământurile școlare. De asemenea aliniatul 4 din art. 99, unde Ministrul poate angaja persoane afară de învățământ ca să propună în cursurile de adulți.

g) La condițiile ce se cer ca un învățător sau învățătoare să poată intra în învățământ (v. art. 113) să cadă cea de sub punctul d) — „Bărbații să fi satisfăcut legea recrutării”, căci de aici ar urma ca tinerii din 18, 19 ani absolvenți ai școlilor normale să nu poată funcționa până nu implinesc 21 ani. Ea li se face și o nedreptate față cu fetele învățătoare, cari nu sunt supuse legii militare.

h) Dascălimea ardeleană nu se poate împăca cu categoriile de învățători, un sistem prea adânc infiltrat în concepția fraților din Vechiul Regat. Căci dacă aceste categorii, sau introdus de marele Haret cu scop de a îmbunătăți soarta materială bară-mi a unora dintre învățători, nu mai are înțeles astăzi, când lumea e convinsă, că dascălimea întreagă merită o soartă mai bună. Astfel art. 115 a provocat discuții aprinse. La urmă s'a ajuns la următorul acord.

Învățătorii să fie clasați în 2 părți: învățători titulari și învățători suplinitori.

Cei titulari să fie întâi provizori, când sunt absolvenți cu examen de capacitate a școalelor normale și definitiv după trei ani de funcționare în urma unui examen de definitivat. Mai mult nimic, întocmai ca și la profesorii școalelor secundare. În forma aceasta ar cădea afară aliniatul c) cu învățătorii înaintați de gradul al II-lea numiți dintre învățători definitiv după 3 ani de funcționare și în urma unui examen (de înaintare), precum și aliniatul d) cu învățătorii înaintați gradul I, numiți dintre învățătorii înaintați de gradul al II-lea, după 6 ani de funcționare și în urma unei inspecții generale. Eliminarea acestor 2 aliniate se cere cu atât mai vârtos, cu cât știm din experiența de până acum, că rezultatele examenelor sunt foarte problematice, fiindcă s'a constatat, că sunt promovați nu cei vrednici, ci cei ce aparțin coloarei politice dela putere al cărei reprezentant oficios va fi încă multă vreme inspectorul de circumscripție. Salarizarea să se facă nu după examene, ci automat după anii de slujbă. Statul să nu mai facă pe viitor așa numitele „economii de lumină”, cum foarte potrivit le numește poetul nostru Oct. Goga.

Învățătorii suplinitori vor fi tinerii recrutați dintre absolvenții liceelor și-a școlilor normale, dar fără bacalauriat ori examen de capacitate. În felul acesta s'ar suprima titulele de învățători stagiar și ajutători și nu s'ar da posibilitate ca să mai intre în învățământ elemente dubioase cu 1, 2 sau 3 clase gimnaziale, indivizii certați cu morala religioasă și socială. În cazul acesta ar cădea afa de art. 119 și 120, cari se ocupă cu categoriile învățătorilor neacceptați de Comitetul Central al Asociației noastre.

i) La art. 126, unde se arată ordinea de preferință în

chestia transferărilor, în locul celor cinci puncte a-e, s'au stabilit numai două:

A) *Cei ce sunt mai vechi și au note mai mari la inspecții.*

B) *Cei ce au interese familiare și materiale (proprietăți).*

*La orașe se vor propune dintre învățătorii definitiv și cu merite evidente în învățământ și viața culturală și socială a sate-
lor. Cele 3 rânduri din aliniatul al 3-lea referitoare la învățătorii
de gradul I și II-lea să se elimineze.*

j) *Scoaterea la pensie să se facă după 30 ani de serviciu
didactic și nu cu limită de vârstă (65 ani).*

l) *La art. 132 să se introducă formula de jurământ.*

m) *La art. 136, maximum de ore să fie 24 (orele dela o
clasă inferioară). Plusul peste acest număr să se plătească ca
ore suplimentare.*

n) *La art. 139 privitor la concedii, în caz de boală, alinia-
tul 8 să se schimbe ca leafa și gradația să se capete întreagă
până la un an (iar nu 6 luni), Școala la pensie să fie după boală
de un an (iar nu 9 luni), iar tuberculoșii după 1½ an.*

*Leafa de bază 25% să se capete și în cazul că învățăto-
rul face serviciul militar (aliniatul 11).*

o) *Învățătorimea ardeleană e contrară detașerilor cari pro-
voacă prea mari perturbații în învățământ. Cere eliminarea art.
140, pentru a nu mai da anză la favorizări și creeri de sinecure.
Detașerile se fie înlocuite cu transferările. Locul golit să se
umple în mod definitiv. Cel plecat să nu mai poată reveni. Atunci
oamenii ar devenii mai serioși și nu ar da așa ușor asalt la
diferite posturi, nici chiar la cele din administrația învățămân-
tului, cari de cele mai multeori ajung pe mâna unor oameni ne-
competenți în a giră și îndrumă învățământul în plase, județe
și circumscripții.*

p) *La art. 144 să se adaugă un aliniat nou în care să se
spună: „Un Regulament de procedură disciplinară va stabili
care culpă la ce fel de pedeapsă corespunde“.*

r) *La constituirea Comisiei de judecată art. 146 președin-
tele să fie un magistrat; iar în aliniatul al III-lea să se zică:
„acuzarea să se facă de un Inspector numit de ministru“ (iar nu
de cel din circumscripția învățătorului pârât).*

s) *La art. 147 aliniatul 2. Președ. Comisiei centrale de ju-
decată să fie un consilier al Curții de Apel.*

t) *Schimbarea art. 148 cu 149. În cazul acesta la art. 149
(azi 148) să se adaugă la zicerea dintâi: „cu excepțiunea punctu-
lui 9 din art. 143“, pentruca învățătorul judecat la eschiderea
din învățământ pentru totdeauna să poată apela la Curtea
de Casație.*

u) *În caz că învățătorul e declarat nevinovat, timpul cât a
fost suspendat din oficiu pentru instrucțiune și judecată, să se
plătească salariul pe tot timpul suspendării (iar nu numai pe
un an).*

v) La aliniatul 7 al art. 155 să se adaugă: „*Învățătorii vor primi atât pentru conferințele generale cât și pentru cercur la cultura e diurne și cheltu eli de drum.*”

Iar la sfârșit să se spună:

— „*Membrii corpului didactic primar se constituiesc în o Asociație regnicolară cu secții și subsecții.*”

z) La art. 157 unde e vorba de salariile corpului didactic, să se mai pună pe lângă leafă și gradație: — *și din locu nță coresponzătoare în natură, sau indemnizațe de chirie*“. La aliniatul 4 să se facă gradațiile din 4 în 4 ani pentru a putea ajunge la șase gradeții.

k) La art. 159, unde se pomenește de județele cari form ază zona culturală, prima de încurajare să se dee la toți, nu numai la cei străini. Intre județele acestea să fie socotit și județul Mureș-Turda, — precum și toate orașele cu m'joritate minoritară, d n alte județe ch ar.

y) La art. 207 aliniatul 6 să fie urmărite și obligate la restituirea cheltuielilor de susținere pe lângă absolvenți, și absolventele școalelor normale, când nu vor intră în învățământ.

w) La art. 226 să se mai adaugă un aliniat nou: „*Profesorii școalelor normale sunt datori să participe la conferințele generale a Corpu ul didactic primar (art. 158) și că sunt datori a se nscrie ca membri în Asociațiile profesionale a învățătorilor.*”

Acestea sunt observațiile și îndreptările propuse de Com. centr. al Asoc. învățătorilor români din Ardeal. Sunt câteva lucruri de ordin general, iar altele de ordin secundar. Dacă ele vor fi luate în seamă de corpurile legiuitoare și adoptate și de dl Ministru al Instrucției, cu adevărat se poate zice, că reforma cea nouă a învățământului va aduce mult folos închegării sufletesti și prosperărei culturale a neamului nostru românesc.

Cluj, la 22 Martie 1924.

Traian Șuteu

președ. Asoc. învă. din Ardeal etc.

Institutorii din Iași au refuzat sporurile. D-l Victor Munteanu, președintele „Asociației corpului didactic din Iași” a expediat d-lui dr. Angelescu, ministrul instrucțiunii publice, următoarea telegramă:

Școala se prăbușește odată cu noi, sufletele noastre chinute nu mai au puterea de resemnare — o spunem cu toată sinceritatea. Institutorii și institutoarele din Iași, întruniți în adunare generală, conștienți de disciplina civică și de cumințenia oamenilor cu răspundere față cu interesele superioare ale țării noastre, au hotărât următoarele: Sporurile acordate la salariile noastre de mizerie, față cu scumpetea sunt jignitoare și ne fac viața cu neputință de trăit. Reformele dvs., ne vor găsi corpurile schelete și sufletele distruse. Ajutați-ne să putem contribui cu trup și suflet la opera de unificare și înflorire a școalei, prin puțința de a munci intențiv, conștientios și cu demnitatea neștirbită.“

✦ Gheorghe Lipovan.

În miezul Banatului, s'a stins zilele trecute, unul din cei mai iscusiți și vrednici dascăli români din generația noastră: *Gheorghe Lipovan*.

Fire blândă și împăciuitoare, caracter firm și hotărît, adevărat slujitor cu tragere de inimă pentru școala românească, el lasă în sufletele tuturor celor ce l'au cunoscut deaproape, un adânc simțit regret, și aducerea aminte a clipelor petrecute cu el, răscolește atâtea sentimente de dragoste pentru acest muncitor modest, și neobosit dascăl.

Am avut norocul să fiu prieten sincer al lui Gheorghe Lipovan, am avut prilejul să lucrez împreună cu acest suflet ales, am avut ocazia să stau de vorbă cu el, ore, zile, săptămâni întregi, și cu cât aceste ocazii erau mai dese și mai lungi, cu atât mai mult simțiam cât este de nobil sufletul aceluia om, cât este de luminată rațiunea lui, cât de frumos stă omului să fie străbătut de însușiri atât de alese și cât de bine este să rămâi în preajma lui și să asculți glasul blând al cuvintelor lui . . .

În desele noastre convorbiri, subiectele predilecte erau acelea cari îmbrățișează interesele generale și de obște, cele cari cereau soluțiuni, în beneficiul moral al tuturor, iar peste subiectele de ordin personal, trecea ușor, repede, cu o apatie consecventă, și cu un fel de desgust. Situația de membru al corpurilor legiuitoare, — căci era deputat al Bocșei, — înțelegea să o utilizeze în chipul cel mai ideal, apărând dreptatea acolo, unde ea nu eră respectată și ridicându-și glasul atunci, când cerea interesele juste ale celor obidiți. Dascăl ales și priceput, el a crescut în spiritul blând al bunei cuviințe al dragostei de neam și lege, câteva generații, cari nu vor putea uita de sigur niciodată personalitatea lui.

Alături de familia sa, rămasă în sbuciumul unor vremi grele, cari ne stăpânesc pe toți, deplângem și noi, dăscălimea ardeleană, disparăția timpurie a lui Gheorghe Lipovan, care ne-a fost de atâtea ori sftnic cuminte și luminat în drumurile noastre de consolidare și apărare și dorința noastră de a organiza pe temelii tari dăscălimea din Ardeal, pentru a-și achiziționa — prin aceasta organizare — noi forțe morale și materiale, spre a le pune în slujba școlii și culturii nației.

Asociația noastră, al cărei vice-președinte eră, se închină cu smerenie în fața mormântului lui proaspăt și îi va păstră totdeauna pomenirea, ca unui coleg plin de duh și de adevăr.

A. Pora.

Din metodică aritmetice.

IV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Îndată ce copiii au cuprins cu oarecare claritate noțiunile numerelor (cam până la 6), începe aritmetica propriu zisă, încep cele patru operațiuni. Adevărat, că copiii au făcut adunări și scăderi încă în cele dintâi două luni când cu numărarea înainte și înapoi. E vorba a le atrage atențiunea asupra numărului *curat*, ca să se deprindă cu adunarea etc. fără a l numi Copilul să fie condus cu încetul la modul de scoțire al celor adulți.

Ceva despre adunare.

Să privim o simplă problemă de adițiune, rezolvită:

$$4+2=6.$$

Vrând a rezolvi o adunare, trebuie să avem mai întâiu ideia celui dintâiu sumand (4) și a celui de-al doilea (2), apoi ideia, că cele două numere trebuie contopite în unul (noțiunea „și cu”); suma primită în urma contopirii lor trebuie cercetată cu privire la numărul unităților din cari se compune. Rezolvind problema în mod intuitiv, copiii nu au însă nici pe departe convingerea, că 4+2 face totdeauna 6. Ei au văzut, că 4 *mere* etc. și cu 2 *mere* fac 6 *mere*. Ca să aducem pe copii la ideia abstractă a acestei probleme de adunare, trebuie să o facem mai întâiu cu mai multe feluri de obiecte concrete. Dupăce au văzut, că constatarea făcută la o problemă cu numere numite se repetă la *toate* celelalte, fiind vorba de aceleași numere, rezolvirea abstractă rămâne proprietatea memoriei lor, adecă ei știu că 4+2 e totdeauna 6, indiferent de ce obiecte sau acțiuni au fost adunate.

Drumul până la „știința“ deplină, că $4+2=6$ nu e deci toc-mai scurt. Ca să nu fie plictisitor, trebuie să variem cât mai mult *obiectele și acțiunile* de intuiție. Aceasta și pentru că se poate greși întrebuintând fals mijloacele de intuiție. Privind de ex. copiii la figura alăturată $\bigcirc \bigcirc$ (bani, puncte sau bile) și zicând *patru*, se poate întâmpla, că vorba *patru* nu se împreună cu ideea de patru obiecte de acelaș fel, adeca cu *numărul*, ci cu *forma* figurii disparând conștiința, că e vorba de ceva compus. Aceasta e o gravă greșală psihologică, de aceea învățătorul să se ferească de-a contribui, ca astfel de figuri de numere să devină simbolul numerelor.

Când începe număratul 2, 3 și a. m. d., învățătorul să aducă pe elevi la cunoștința, că 2 e tot una cu $1+1$, că $3=2+1=1+1+1=1+2$ etc. Să prețuim intuirea, dar ea să nu-i împiedice să și judece.

Exemplu: Ana zice vecinei: „A trecut o oră. Mai avem o oră citire și o oră aritmetică și o oră cântări.“ Învățătorul scrie pe tablă

$$1+1+1+1$$

„Câte ore învățăm astăzi? Câte ore au trecut? Câte ore mai sunt?“ Învățătorul scrie sub rândul de sus $1+3$. așa că pe tablă să fie

$$1+1+1+1=4$$

$$1 + 3 = 4$$

Mai greu e Marția: înainte de masă patru ore, după masă 2 ore lucru de mână și 1 oră cântări. Câte ore de învățământ sunt cu totul?

Scriem

$$4+2+1=7$$

Câte ore vin după masă? Scriem de nou

$$4+2+1=7$$

$$4 + 3 = 7 \text{ etc.}$$

Alt exemplu: „Vai de-aș avea trei lei să-mi cumpăr cireșel“ zice Nicu. „Dă-mi un ban (hârtie) de irei lei!“ „Nu“ zice tatăl său răsând, „capeți numai un ban de un leu și unul de doi lei.“ Pentru ce râdea tata? Cum mai putea da trei lei? ($1+1+1$; $1+2$) Desemnează:

$$\overline{11} \overline{11} \overline{11} = 3$$

$$\overline{21} \overline{11} = 3$$

$$\overline{11} \overline{21} = 3$$

Introducerea elevilor in adunare.

Numărarea să înceapă cu adunarea unităților în c rcul numerelor dela 1 la 10. Să ne ferim de a pune *dela început față*

În față problemele $3+1=4$ și $4-1=$, adică adunare și scăderea, cu toate că ele se lămuresc reciproc. Nu putem însă privi relația reciprocă între operațiunile aritmetice cu ochiul adultului, căci copilul trebuie să ajungă la cunoașterea ei cu încetul, pe baza experienței, altminteri se încurcă. De aceea la început numai numerare înainte în cercul numerelor dela 1 la 10.

Nu e bună nici limitarea unui cerc de numere dela 1 la 5. Psihologicește, cercul de numere dela 1 la 4 se desface dela sine, căci e știut, că spiritul omenesc poate cuprinde până la patru unități deodată. Să nu ne seducă faptul, că la o mână avem cinci degete, căci aceasta ar fi *un singur* exemplu concret, din care nu se poate face abstracție pentru toate exemplele până la 5. De aceea, adunările $1+1$, $2+1$, $3+1$ se fac ușor și rămân ușor în memorie. Primul pas înainte începe cu $4+1$.

O participare vie a copiilor la adunare putem aștepta numai dacă le deșteptăm *interesul* și dacă îi introducem în ea cu ajutorul *intuiției*.

Învățătorul desemnează (colorat!) serii de probleme pentru adunare. Face d. e. o masă și „aduce” lângă ea un scaun; mai aduce unul. Pe masă „pune” o ulcică, apoi încă una și încă una. Numărând, lasă din când în când numirea afară, căci copilul se deprinde să și-o închipuie singur. Dacă vom rosti mereu „ulcică”, mintea copilului se îndreptează mereu asupra materiei problemei, iar noi vrem ca în spiritul lui să se producă cât mai curând actul abstracțiunii, așa că să dea atenție numai *numărului*.

Învățătorul desemnează (colorat), la începutul deprinderilor, rânduri de probleme de adunare, d. e. o cireașă și cu o cireașă, două cireșe și cu o cireașă, trei cireșe și cu o cireașă ș. a.

Apoi începe cu adunarea banilor. Întâiu numără el cu banii lui de carton, apoi copiii, dar tot în exemple practice.

După ce a terminat deprinderile de numerare, de pildă până la 4, atât cu obiecte concrete și *acțiuni*, cât și cu „bani”, le repetă cu numere lipsite de obiecte de intuiție, întrebând

unu + unu face?

trei + unu face? etc.

Învățătorul îndeamnă copiii să se gândească la bani. Dacă primește la deprinderile fără mijloace de intuiție răspunsuri greșite, pe acestea le îndreptează cu ajutorul banilor (de hârtie).

Dela început să le atragă atenția, că felul cum se succed sumanzii e indiferent. D. ex.

$$00 + 0 = 3$$

$$0 + 00 = 3$$

Introducere în scrierea problemelor.

Învățătorul care conduce mai multe clase deodată, e nevoit să deprindă pe elevii începători mai curând cu scrierea prob-

lemelor, ca să le poată da lucrări în scris, când e ocupat cu altă clasă. Dacă clasa I-iu e singură, învățătorul mai poate aștepta până când elevii sunt cât mai siguri în adunare.

Ca să priceapă d. e. problema

$$3 + 2$$

procedăm cam în modul următor:

Mai întâiu trebuie să învețe cifrele și semnele Aritmetice după greutatea scrierii lor, după cum am arătat în alt loc. Ar fi nepsihologic să învățăm pe cei mici scrierea semnelor + și = numai când ar fi să le dăm întâia problemă în scris. Instrucția trebuie să izoleze greutățile, adică numai una deodată. Începătorii trebuie să cunoască bine semnele + și =, adică numele și felul scrierii lor când vor avea să scrie întâia problemă de adunare.

Învățătorul trebuie să procedeze cât mai intuitiv. Pe tablă va desemna următoarele probleme:

$$\begin{array}{c} \circ \circ + \circ = \\ \circ \circ + \circ \circ = \end{array}$$

Copiii citesc: „2 și cu 1 face?” La „face”, învățătorul ridică mâna întrebător. Copiii răspund „trei”. Învățătorul scrie rezultatul. Notăm, că numirea („cerașe”) nu se rostește, numele fiind înlocuit cu intuirea.

$$\circ \circ + \circ = 3$$

La fel procedăm cu celelalte probleme desemnate.

Apoi șterge rezultatele și mai pune odată pe copii să citească și să rezolve problemele. Copiii desemnează apoi lucrurile și le adună. În timpul acesta, învățătorul se ocupă de altă clasă.

În orele următoare, învățătorul face adunări cu icoane de numere.

$$\begin{array}{c} \cdot \cdot + \cdot = \\ \cdot + \cdot = \\ \cdot \cdot + \cdot = \end{array}$$

Rezultatul se poate nota întâiu cu puncte (d. e. $\cdot + \cdot = \cdot \cdot$), apoi cu cifre.

Felul acesta de pregătire să nu se întrebuițeze și la scădere, înmulțire și împărțire. E greșit să prezentăm d. e. problema

$$4 - 2 = 2$$

astfel

$$\cdot \cdot - \cdot = \cdot \cdot$$

Căci pentru copil ar fi din seamă afară greu să priceapă, că patru bani desemnați și dot văzuți alături fac doi. E destul,

dacă își câștigă la adunare pricepere pentru înfățișarea cu cifre a numerelor.

Dupăce au copiat de mai multe ori rânduri de probleme ca

$$: + . = 3$$

$$: + : = 4$$

și le-au rezolvit, învățătorul li pune să scrie sub icoanele numerelor cifrele:

$$: + . =$$

$$2 + 1 =$$

$$: + : =$$

$$2 + 2 =$$

În sfârșit se scriu numai cifrele:

$$2 + 1 =$$

$$2 + 2 =$$

V. L.

Școala ardeleană în Muntenia și Moldova

Pagina cea mai glorioasă din istoria neamului nostru este aceea care privește unirea politică a tuturor Români or.

Unirea a fost pentru noi speranța și credința, credința cea mai mare a Românilor, totdeauna profund simțită și mărturisită, mai întâi prin legea creștinească — devenită „*lege românească*“, iar în urmă prin conștiința comuni-ăței limbei și sângelui. Tendințele spre unire se manifestă printr'un timpuriu interes dela frate la frate, și printr'o caldă iubire pentru toți cari erau de aceeaș „*lege românească*“, iubire care cuprindea în sine acceptarea oricărui sacrificiu și care a fost statornică în zile de restriște ca și în zile de bucurie, din vechi timpuri până la această măreață reînviere a Daciei.

Acest vis s'a realizat cu atâta strălucire încât noi, aceștia cari am văzut desfășurându-se sub ochii noștri actul unirii, am văzut prea puțin, pentrucă am fost prea aproape și ne-a lipsit perspectiva istorică, — deasemenea am simțit și simțim prea puțin pentrucă — așa zicând — noi am pus piciorul pe cecece urmașii vor admira și slăvi cu cea mai mare evlavie.

De netăgăduit că rolul generației noastre în ultimul act al unirii — actul politic — este mare, totuș îl exagerăm, dacă ne credem singurii lui făuritori, confundând astfel neînsemnata și trecătoare noastră viață cu acest uriaș proces purces din bătrâni, a cărula durată de sute de ani vrem s'o mărginim și s'o fixăm în cadrul restâns al unei generații, pe când de fapt și

generația noastră ca și acele trecute, nu reprezentăm în acest proces de cât momente aproape de aceeași importanță.

Dar dacă noi nu suntem în stare să ne lipsim de gloria de a fi făcut unirea, această sarcină și-o va lua asupra și viitorimea. Urmașii ne vor da poate calificativul de „generație mare“, dar tot ei vor fixa și rolul nostru în lungul șir de moși și strămoși, care formează ființa neamului, rol tot atât de modest sau tot atât de mare ca și al oricărei alte generații de legionari, de păstori, de iobagi, de răsvrățiți ori de cărturari, cari alcătuiesc trecutul prin care neamul întreg își justifică astăzi stăpânirea sa între aceste hotare și aspirațiile sale de popor mare.

Fără să știrbim ceva din jertfele luptătorilor morți în războiul cel mare, datori suntem să ne pătrundem de adevărul, că nu numai armele ne-au dus la integritatea națională. Cu armele în mână am pășit peste hotare numai pentru că cu sufletul aceste hotare au fost de mult trecute căci, cu toate că limba și cultura națională erau urmărite și persecutate în jumătate din pământul românesc, totuși, se poate vorbi de o unitate sufletească deci și culturală a tuturor Românilor, cu mult înainte de 1918.

Oricât au fost munții de înalți, frate cu frate s'au întâlnit pe văile lor adânci și pe coastele lor; oricât au fost de severe paza granițelor și censura aici, în Bucovina și în Basarabia, gând cu gând s'a împreunat, dor pe dor s'a chemat și cugetarea românească, în esența ei, a fost una și aceeași; cartea a căutat — pe cât se putea — să servească interesele românești de pretutindeni, chiar și atunci, când eram siliți să primim în școala noastră limba și cultura opresorilor.

Urmărind dezvoltarea culturii și schimbul de idei, de cărți și de intelectuali, care au avut loc între diferitele provincii românești, cercetătorul se simte tot mai mult atras cu cât înaintează în acest trecut cultural și munca lui e răsplătită de o nesfârșită bogăție de impresii și de cunoștințe.

Prin lucrarea de față prezint colegilor o astfel de cercetare și anume asupra influenței școlii ardelenice în Muntenia și Moldova. Deși subiectul m'a interesat în cel mai înalt grad, totuși, nu sper să am destulă putere să evoc așa cum s'ar conveni un trecut de glorie pentru cultura românească — în special pentru cea ardeleană și nu știu, dacă cuvântul meu va avea destulă vigoare să vă înfățișeze cu viață pe acei înaintași ai noștri cari, sângerând pe cărările cele spinoase ale apostolatului s'au străduit să ducă peste munți lumina curată a adevărilor din care a răsărit credința în noi înșine, credință nouă și puternică prin care ne-am mântuit și ne vom înălța mereu.

Datorită unor împrejurări istorice vrăjmașe, începuturile culturii noastre sunt atât de târzii și de modeste încât ele nu pot face dovada suficientă a geniului românesc. Când alte popoare europene produceau pe toate terenurile opere de seamă aici, în Carpați și la gurile Dunării, noi eram veșnic tulburați, veșnic în

luptă ca să-i apărăm pe apuseni — „care-și construiau orașe mari și catedrale frumoase” și să ne apărăm pe noi, să ne păzim nu atât pământul pe care ni l-au încălcat și stăpânit și unii și alții, dar să ne apărăm limba pe care am socotit-o drept cel mai mare și mai sfânt bun dăruit de părinți, „nestimată” pe care ne-o lăsase Roma „mama imperială, pentru a ne aduce aminte și a ne mândri în timpurile rele... nestimată” pe care nici un neam nu ni-o putea răpi.¹⁾ (Nu fără dreptate scria Bonfiniu: „Românii nu s'au bătut atât pentru ținerea vieții, cât pentru ținerea limbii“.)

Renașterea neamului nostru este de dată destul de recentă: sfârșitul secolului XVIII. Ea ne-a venit tot din țara străbună, dela Roma, dar de astădată nu ne-a adus-o un împărat întemeietor de popoare, nici generali mari, nici oști numeroase, ci a venit pe căi pașnice, adusă de câțiva frați pe cari norocul neamului i-a purtat la timp prin „Cetatea Eternă“.

Aceștia sunt marii noștri cărturari: Gheorghe Șincai și Petru Maior, alături de cari trebuie să punem și pe Samoil Micu, care deși n'a învățat la Roma totuși, prin studiile și activitatea sa completează această treime de forțe culturale-naționale. Prin ideile lor, ei sunt întemeietorii curentului de cultură românească cunoscut sub numele de „școala ardeleană”, iar prin această școală, care a avut rostul ei în orice manifestare spirituală românească, noi suntem astăzi ceea ce suntem: stăpâni pe pământul nostru, liberi a ne cultiva, cugeta și produce în limba noastră pentru desăvârșirea spiritului românesc.

Școala ardeleană a luat naștere din următoarele împrejurări: Curtea din Viena era catolică și urmărea să-și facă prozeliti și să-și creeze astfel, prin ajutorul Românilor, un sprijin contra politicii maghiare. Dar pentru aceasta elementul românesc trebuia întărit prin cultură și apropiat de Austria prin credință. Catolicizarea Românilor se impunea, dar rezistența lor era neînfrântă. Cu mari eforturi s'a ajuns la un compromis, cunoscuta unire bisericească din anii 1697—1700, care atrase asupra uniților oarecare bunăvoință imperială pe care, chiar dela început, episcopi vrednici, ca Inochentie Klein, au folosit-o răspândind știința de carte printre Români. Astfel s'au înființat în Ardeal o sumă de școli naționale, iar Blajul, — reședința episcopiei unite — capătă așezăminte de cultură superioară care au făcut, timp de peste un secol, din micul orașel de provincie, centrul gândirii și culturii românești, ajuns apoi, în vremuri mai nouă, un simbol al cărturarilor și patrioților români. Tot prin stăruința lui Inochentie Klein ajung la Roma studenții români, la institutul „De propaganda fide” pe la 1740, iar pe cei mai buni studenți îi aflăm acolo după 1770. Prin ei Ardealul și în urmă toate provinciile românești, au fost străbătute de curentul național, care caracteri-

1) N. Iorga: Istoria literaturii române. Veacul XVIII. pag. 54.

zează școala ardeleană. Intre zidurile „Cetății Eterne”, în fața vechilor opere de artă, în bibliotecile vaste care luminau un trecut de mii de ani, în tot mediul acela înălțător și evocator, teologii români s'au recunoscut a fi ei — umiliții plugari și păstori ai Ardealului, — drept urmași ai strălucitului popor roman.

Presimțind urmările care trebuiau să decurgă din această mare descoperire, Samoil Micu — cu toate că n'a avut fericirea să studieze și el la Roma — exclamă: „Mult este să fii născut roman”. Din această clipă mare începe apostolatul scriitorilor ardeleni.

Ideile pe care le-au pus în circulație Micu, Șincai și Maior, au fost din domeniul istoriei și al filologiei.

Ei au cercetat biblioteci și archive, acte și documente, cronici străine și naționale, ca să adune cât mai multe date asupra neamului lor.

Istoria lor îmbrățișează întreg poporul român și toată știința și-au folosit-o ca mijloc de luptă națională, pentru a stabili latinitatea neamului, considerând „Istoria românilor ca o continuare a Istoriei romane”.

În materie de limbă ei au luptat pentru introducerea alfabetului latin, pentru purificarea limbii și studierea ei comparativ cu limba latină.¹⁾

Ca mijloace de luptă ei au folosit publicațiile istorice și filologice sub formă de studiu și polemici.

E adevărat că unele din ideile pe care le-au lansat Ardeleni, le găsim și la cronicarii moldoveni, dar scriitorii ardeleni „le prezintă sub formă de credință puternică, producând prin ele naționalizarea spiritului public”.²⁾

Deși în lupta lor ei au făcut grave erori științifice, acestea n'au fost făcute cu intenție, ci din cauza insuficienței izvoarelor de cercetare. Istoriografia lor „e frumoasă nu prin calitatea operelor ci prin suflarea neînvinșă de entusiasm, care le străbate”.³⁾

Ideile lui Micu, Șincai și Maior au prins imediat rădăcini, însuflețind populația românească ardeleană care, ca și Micu, presimțea că odată cu realizarea lor, tristele stări de lucruri din Ardeal se vor schimba în bine. Pentru aceasta școalele românești unite, în deosebi acele din Blaj, iau un avânt admirabil; alte școli nouă, unite, se înființază și peste toate plutește, spiritul dătător de viață al credinței nouă isvorită din cunoașterea nobilei origini și aproape toate își desfășoară activitatea sub grija și sub privigherea neadormită a scriitorilor ardeleni.

Din nefericire la început, adică între anii 1770—1800, această frumoasă mișcare culturală-națională n'a avut răsunet în Principate căci, deși adeseori boierii de dincolo străbăteau Ardealul, greoi cum erau, nu s'au lăsat deloc inspitiți să cunoască

1) M. Dragomirescu și G. Adamescu: Literatura română modernă.

2) Sextil Pușcariu: Școala ardeleană (curs universitar).

3) N. Iorga: Ist. lit. rom. Sec. XVIII. pag. 269.

cultura românească din Ardeal. Unirea aduse chiar și o răceală în raporturile dintre biserica Principatelor și cea unită din Ardeal. Ba încă — mai târziu — pentru că Blajul unit t păriă cărți, care uneori ajungeau în Muntenia și făceau concurență cărților tipărite la Râmnic, biserica munteană luase chiar poziție față de tipărișurile religioase ale ardelenilor uniți. Mitropolitul grec Dositeiu Filitis, care a păstoriș în Țara Românească dela 1793—1812, hotărîse ca să scoată — pentru contra-propagandă, — cât mai multe cărți la Râmnic, — arme de luptă în contra unișilor, ca să amușească „buzele îpușite ale hulitorilor celor ce mășăesc în urmele începătorilor de dejhinări, cari cu coada lor au târîș după sine atâtea mulșimi“.¹⁾

Legăturile dintre Ardeal și Principate s'au stabilit însă din clipa în care și Româniș neuniș din Ardealul sudic s'au trezit la cultură, în timpul secretarului episcopocal Așon Budai (1790) și a episcopului V. Moga (1810). „Acești ardeleni“, din părșile sudice, — „vecini măi deaproape, vorbiau o limbă măi îșțeleasă, aveau o fire măi asemenea se îșchinau la Dumnezeu în aceleași forme și n'aveau legături condamnabile cu papistași. Dela aceștia, când ei putură îșțelege și răspândi, la rândul lor, crezul nașional, Româniș de dincolo de munșii il auziră măi des, il ascultară cu măi multă îșcredere și-l crezură măi lesne“²⁾. Acește legături s'au întărit când cei din Principate au început tipărișarea de cărți la Buda, apoi prin desele refugii ale boierilor peste munșii și prin relașile comerciale dintre Principate și Ardeal.

Dar este exclus să poată fi precizată cu exactitate data și persoanele prin care a străbătut în Principate curentul ardelean. „Prin relașile dintre autori, prin legăturile de tot felul cu Ardealul sudic, prin trimișerea spre tipar a cărșilor la Buda... prin calendare și publicașii periodice se făcu strămătarea ideilor nouă în Principate, înainte de coborîșarea din Ardeal a celor dintăi apostoli, înainte de întemeișerea primelor școli nașionale îșsufleșite de scopurile nouă în Moldova și Țara Românească. Semne de această îșfiltrare de idei, de această pătrundere peste munșii a noului curent, se observă în unele cărșii religioase, în anumite traduceri sau în prefeșele care le întovărășesc, în poezia timpului . . . și în unii cronicari de tranșișie“.³⁾

Dar dacă, — după cum am văzut măi îșnainte, mitropolitul grec Dositeiu Filitis aruncă vorbe de ocară asupra Ardelenilor unișii, — gășim la aceeași epocă — un episcop român, pe Iosif al A geșului, care îștră în relașii cu cărturariș ardeleni — în special cu Molnar, care îi îșlesneă tipărișarea cărșilor la Buda

Primii scriștori din Principate îșnfluenșăți de curentul ardelean au fost în Muntenia: Beldiman, Naum Râmniceanu, — acesta de îșgină ardeleană e poate cel dintăi din Principate, care

1) N. Iorga: Ist. lit. com. Sec. XVIII. pag. 375.

2) Ibid. p. 375.

3) Ibid. p. 341.

a cunoscut scrierile lui Maior ale cărui idei le-a împrumutat și încurcat zice d. Iorga, apoi Zilot Românul, Emanoil Băleanu, etc. iar în Moldova: Leon Asachi, Gheorghe Asachi și Veniamin Costache, care ajunse să fie „nu numai părint-le culturii bisericești din eparhia sa, ci creatorul curentului de cultură românească . . . conștientă din Moldova“. (1)

În acest timp nu se poate vorbi despre o școală cu adevărat românească în Principate. Regimul turco-fanariot isbutise să slăbească clasa noastră bisericească prin corupție, prin dulceața și puterea tuturor ispitelor și păcatelor. Boierimea, care fusese altădată fala și tăria neamului, decăzuse până la nivelul la care se aflau levantinii veniți la noi după pradă. În lumea lor limba greacă și obiceiuri dintre acelea care rodeau Bizanțul, înlocuiseră graiul neaoș românesc și le complicară viața atât de simplă și de curată până atunci. Țărănimea trăia în cea mai cumplită mizerie. Nu e fără de interes să știm ce spune un contemporan, boierul Const. Golescu, despre starea țărănimei la începutul veacului trecut:

„Slujbașii fanarioți au adus pe ticăloșii locuitori într-o așa stare, încât intrând cinevaș într'acele locuri, unde se numesc sate, nu va vedea nici biserică, nici casă . . . nici car, nici bou, nici vacă, nici oaie, nici pasăre, nici pătul cu sămănăturile omului pentru hrana familiei, și în scurt nimica“.

„Dacă omul nu avea cu ce și plăti dările eră închiriat unui boier sau arendaș pe un an, doi . . .“

„ . . . și căldarea, cu care o să-și facă mămăliga, nu o are fieșicine, ci sânt 5—6 tovarăși pe una. Și când aceștia din norocire prindeau de veste, că vine în satul lor zapciu, polcovnic, căpitan, numbașir isprăvnicesc, numbașir domnesc, fugeau atât ei cât și muierile lor și copiii cari puteau fugi, prin păduri și pe munți, întocmai ca dobitoacele cele sălbatice, când le gonesc vânătorii cu câini. Căci știa, că prinzându-i nu mai este altă vorbă decât cerere de bani, și ei neavând bani, vor lua gârbaciuri pe spinare“. (2)

În felul acesta simplu dar atât de mișcător continuă Golescu să descrie — starea nenorocitului popor din Valachia, ajuns astfel zice el muștrător, pentru că „Domnii și noi boierii nu-i vedem pe aceștia niciodată, ci îi văd numai aceia, cari merg să-i siluiască, să-i pedepsească și să împlinească cari au suflele otrăvite și fără nici o cunoștință de datorile către omenire.“

În niște împrejurări atât de triste biserica ar fi trebuit să intervină, ca să aducă bună înțelegere între boieri și popor, să-i îmblânzească și să-i lumineze și pe unii și pe alții. Ne amintim însă că biserica românească intrase pe mâna preoților și călu-

1) Ibid., pag. 369.

2) Const. Golescu: Însemnările călătoriei mele (Bibl. Rom.) p. 98 ș. a.

gărilor greci, cari aveau suflet tot atât de păcătos ca și al dre-
gătorilor greci. Un scriitor al timpului zicea despre ei:

„Toți sunt frați. t și sunt tâlhari
Vulpi viclene de fanar“.

Amintindu-și de preoții pe care-i văzuse în Ardeal și pe care-i laudă din tot sufletul, Golescu spune despre preoții din Principate: „Întoarceți-vă ochii și la preoții noștri și lacrămați“ (118) „cari așa cuvintează în biserică încât nici ei nu pricep ce zic, nici norodul care ascultă“ (114).

Școala românească era apro pe neînsemnată. N'am găsit încă pagini despre școala românească dela începutul veacului XIX., dar ne-o putem închipui ascultând cum o descrie Ion Ghica că era la 1830. Înainte de aceasta dată — esceptând anii de strălucire când a funcționat Lazăr — trebuie să fi fost mult mai prejos. Iată ce spune Ghica în scrisorile sale: școala se făcea „sub albastrul cerului, pe prispa bisericii, unde când ploaia copiii se ghemuiau în odaia țarcovnicilor și pe cărămizi, sau în clopotniță, citeau și scrieau pe genunchi și pe bănci“ . . . La biserică în Udricani, la Sf. Gheorghe și la Colțea se auzia glasul ascuțit al câtorva copii, cari strigau în gălăgie pe:

on, mislete, ucu : omu
pocoiu, ou, mislete, ucu : pomu.

. . . Dascălul Chiosea, bătrân cu antereu de calemcheriu, la cap cu căuc de faclii, vârgat cu cersaf alb, se primblă pe dinaintea băieților înarmat c'o vargă lungă, arzând când pe unul, când pe altul, după cum i se părea . . . iar când vreo unul nu știă lecția . . . dacă nu-l ajungea cu nuiava, apoi scotea imineu din picioare și-l svârliă după dânsul cu un: „Fir'ai al dracului cu tat'to și cu mâta că n'ai învățat la matima . . .“

„Acești bieți dascăli, cari au fost depozitarii limbii și naționalității noastre, duceau o viață sdruncinată, plină de privațiuni și de coate sparte . . . plătiți ca vai de ei cu un codru de pâine, trăiau și muriau necunoscuți; fără să bănuiască măcar, că erau patrioți, împinși numai de un instinct bun și generos, își făceau cu sfințenie datoria fără să aibă conștiință de binele ce făceau țării lor“

Deși erau oameni neînvățați „limba și urechea le spuneă că nu erau nici Tătari, nici Greci, nici Slavi; purtau nobleța neamului în inima și în spiritul lor, fără să se preocupe de arboarele genealogic, nici de fârtatele de nobleță . . .“ (Ion Ghica).

(Va urma)

Dimitrie Goga.

Tot înainte.

I.

A avea în față un ideal înșămnează a avea un scop bine definit, un scop pentru care și în care se cuprinde însuși rostul vieții. Ba mai mult de cât atâta **scopul ideal** presupune atari forțe, atari resurse de energii, ce se deosebesc cu totul de mijloacele și puterile reclamate pentru atingerea unor interese și scopuri de mâna a doua. Considerațiile, din cari se zemislesc scopurile ideale, departe de a avea un caracter subiectiv, se impun tocmai prin obiectivitatea lor, prin părțicia de bine și armonie, cu care se contribuie la fericirea obștească în caz de realizare. De acea străduințele depuse, jertfele și sacrificiile aduse, pentru atingerea acestor fel de scopuri, cu toate obstacolele și greutatețile ce obvin în calea, care duce spre realizare, nu vor slăbi și nu vor scădea, ci din contră, cu cât mergi mai mult înainte, cu atât se vor potența.

Mare este puterea, ce și-o împrumută idealul în urmărirea lui. Și pe aceasta putere se bazează convingerea firmă în dreptatea cauzei pentru care lupți. Odată având convingerea tare, ai cel mai puternic stimulent al **voinții**, prin care se face și se ajunge totul ce dorești.

Prin analogie cam aceasta analiză ne vine în minte, când ne cugetăm la multele eforturi și nenumăratele sacrificii, ce lea făcut și trebuie să le mai presteze și în viitor tagma noastră, pentru ajungerea scopurilor inerente misiunii ce o are. Un lucru stă. Învățătorimea noastră de la începutul dăinuirii ei a privit drept în față la scopurile ideale și în cursul anilor dearându-l cu o consecvență îreproșabilă a urmat pe calea, care duce spre ideal. A înaintat pe drumul greu și spinos când mai repede, când mai încet — după natura greutateților, ce a avut de învins — dar îndărăpt n'a dat. Fostau câte odată și vremuri, când să credea, că orice speranțe, pentru a ajunge la limanul mult dorit și visat, trebuie să înceteze și stăpânirea unei complete desorientări o să ia locul. Dar puterea, ce o împrumută idealul spre care te străduiești, de atâtea ori a rechemat învățătorimea la o nouă viață la o nouă organizare. Astfel se explică faptul, că multe lucruri, ce în anii din urmă au fost cuprinse în forme bine definite, ca fond existau în sufletul învățătorilor români și înainte vreme.

Cine dintre noi nu-și aduce aminte de mișcarea însuflețită interprinsă de învățătorii români de aceste plăuri în anii ultimi dinainte de război, pentru a-și strânge rândurile într'o mare Aso-

ciație a invățătorilor români din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș?

Dacă vitregia vremurilor, ce le trăiam atunci, nu ne-a permis așa ceva, acest gând l-am nutrit și l-am întărit fără încetare și primul lucru ce l-am făcut în mersul nostru **tot înainte**, îndată după ivirea zorilor cu sete așteptate a fost, că am înființat „**Asociația**“, ce odată formă visul nostru. Odată aceasta „Asociație“ înființată — forța invățătorimei organizată, se deslegară de la sine alte probleme, ce întrecut treceau printre idealurile, ce le nutream. Din forța organizată a „Asociației“ iau ființă instituțiunile filantropice ex. F. Gh. Lazăr și se manifestă pentru prima dată în viața dascălimei române de dincoace de Carpați puterea de a susține cu tărie și rezultat drepturile ce ni se compet. Impintenați de rezultatele ce le-am ajuns și convingerea în sfințeina idealului ce urmărim, anume: de a avea o invățătorime conștie de rolul său hotărîtor în propășirea culturală și bunăstarea economică a neamului din care a eșit, mai departe ca aceasta invățătorime se poate de la sine se creeze mijloacele prin cari să se ajute cu ușurință întru îndeplinirea rostului său, am mai făcut un pas **tot înainte**. Și iată am văzut un început de organizare a invățătorimii și pe teren **economico-social**. Astfel avem înființată „**Banca Invățătorilor**“. Și deoarece aceasta **Bancă** e primul pas interprins de invățătorime în aceasta direcție, noi, pentru cari în trecut un astfel de lucru eră visul cel mai îndepărtat și astăzi parcă numai cu greu ne putem da seamă de idealurile ce se pot îndeplini printr'o astfel de instituțiune financiară, care la nici un caz nu înseamnă îmbogățirea materială a membrilor corpului didactic, ci o platformă pozitivă, o resursă reală, o dare de putință, pentru manifestarea voinții și aplicarea energiilor dascălești în vastul câmp al misiunii nobile ce se cuprinde în **meseria de a educă**.

Și deoarece feliul cum s'a înființat și cum s'a organizat „**Banca Invățătorilor**“ până în ziua de astăzi, când privește cu toată încrederea în viitorul ei mare, ce-i suride, prezintă cea mai eclatantă și concretă pildă, de ce e în stare să producă forța și însuflețirea răsărită din idealul ce te frământă, cred că nu e de prisos a arăta colegilor, cum într'o chestiune, care ți se pare peste puterile tale, dacă **vrei poți merge tot înainte**.

„**Banca Invățătorilor**“, — cum s'a spus deja în apelurile lansate cu ocazia ivirii ideii, — s'a născut din necesitatea organizării invățătorimii și pe teren economic. O idee, ce la primul moment ți s'ar părea străină în raport cu misiunea ce o are invățătorimea. Dar ne-am zis, în zilele de astăzi, cel mai principal scop al școalei e de a învăța poporul, ca prin munca sa cum se exploateze bogățiile acestei țări. Sufletul nostru și demnitate noastră de neam nu mai poate tolera, să ni se umezească ochii de lacrimi la înduioșarea de care sântem cuprinși, când auzim versurile:

„Munții noștri aur poartă
Noi cerșim din poartă 'n poartă“.

E necesar, ca printr'un fapt concret și pe teren economic școala, forța organizată o masei dascălești să întreprindă ceva, care pe lângă muncă și pricepere să servească de mijloc pentru exploatarea băgățiilor naturale ale acestui pământ. Acest ceva drept, acum la început e așa de puțin, că aproape nu înseamnă nimic. Dar pe noi ne încântă idealul. Și vor trece decenii după decenii și vor veni generații de dascăli după generații și în toate aceste generații se vor găsi oameni, cari lucrul modest început la Cluj să-l ducă înainte pe calea ce i s'a prefipt de la întemeierea lui. Și într'o bună zi succesorii noștri de după câteva generații vor vedea ca ochii, cea ce astăzi numai în închipuirile noastre trăiește. Vor vedea organizații financiare învățătoarești și în cele mai îndepărtate colțuri. Că centrala — Banca Învățătorilor — din Cluj a și făcut doi pași în aceasta direcție se va vedea îndată.

Așadar idea concepută ia ființă. Apelul centrului Asociației a aflat răsunset în acele inimi și minți dascălești, cari în totdeauna au fost purtătorii și luptătorii pentru realizarea vreunui ideal învățătoresc. În scurt timp toți cei buni au pus umărul și s'a încassat o sumă cu care banca și-a putut începe activitatea. Pentru așa ceva mai aveam însă lipsă de ceva foarte principal. Aveam lipsă de omul specialist de bancă, care să se indentifice cu idealul nostru și să trăiască în acest gând. După câteva luni de la deschiderea băncii în local propriu, în ianuarie a anului trecut, iată că am găsit și omul, care ne trebuia, în actualul director al băncii. Acum după greutățile înfișării banca avea de luptat cu cele ale organizării. Lumea privea curios la noua înfișată bancă a învățătorilor. dacă nu chiar batjocoritor. Însă s'a pus muncă și suflet în acțiunea întreprinsă și a reușit și organizarea.

Când ne gândim la greutățile ce s'au întimpinat și mai ales când știi, că o bună parte a acestor greutăți au fost cauzate de aceia, pentru prestigiul cărora acțiunea a fost începută, atunci cu drept cuvânt putem esclama, că ceea ce a ajuns „Banca Învățătorilor“ la finea anului trecut a fost o **minune**, o minune pe care numai însuflețirea și credința oarbă în puterea idealului ce urmărești o poate produce. Si de aceasta minune ne vorbesc acțiunile tipărite, ce se trimit la adresa fiecărui acționar. Aceste acții, pentru prima dată în mersul nostru evolutiv, simbolizează un rezultat concret al stăduințelor depuse. Ele sunt dovada, că mergem **tot înainte**.

Va urma.

G. Almasianu
învățător.

Insemnătatea școalelor de ucenici.

Înfăptuirea visului național de veacuri, făurirea României Mari de astăzi, au scos la suprafață o mulțime de probleme cardinale pentru poporul nostru oropsit și ținut în lanțurile întuneretului și a mizeriei. Nu numai sub raport cultural, dar și sub acel material noi am îndurat cele mai grozave nedreptăți. Dacă inteligența noastră o formau aproape numai „dascălii” și „popii” — ici colo câte nu avocat și medic fără clienți, — industriași, meseriași și comercianții ne-au lipsit aproape cu desăvârșire. Și este un neadevăr dacă ni s'ar spune că țărănul român nu a priceput și nu înțelege pe deplin rostul meseriilor. A fost acesta un argument al împănăților de eri, cari aveau tot interesul de-a ne ține departe și de-a nu ne da posibilitatea, ca din bogățiile noastre naturale să gustăm și noi, prefăcând și prelucrând aceste bogății în atelierele noastre cu brațele și cu iscusința noastră. Învățarea meseriilor eră condiționată de cunoașterea limbii maghiare, ori apoi prin o propagandă batjocoritoare la adresa meseriașilor români, provocau un disgust în țărâtimea dela sate, — pentru a-și ține copiii la coarnele plugului. Nu tot astfel erau îndemnați concețatenii noștri unguri, sași, evrei etc. cari și azi încă ne mai stăpânesc, ținând în mâinile lor industria, comerțul și meseriile.

* * *

Viața însă cu toate evenimentele ei își urmează cursul firesc. Poporul român desrobot începe a se valadită pe toate terenele. Minteaa lui sănătoasă și naturală pricepe la perfecție rolul ce-l are pentru a fi adevăratul stăpân în țara lui. Dacă luptătorul neobosit și bărbatul de școală A. Domide așa de nimerit a concretizat situația prin formula: „împroprietărirea țărânului român în cultură,” este netăgăduit că acel țaran are dreptate când cere să fie „*împroprietar în industrie, meserii și comerț,*” deasemenea. Aptitudinile și concepția modernă despre viața a țărânului dela sate, ne sunt garanți, că el nu dă greș nici în direcția aceasta. Cu deplină satisfacție constatăm că azi țărânul român își trimite bucuros copilul nu numai la școală, ca să-l facă domn — budgetivor vorba Dlui Domide — dar îl dă bucuros la meserii și pretinde, ca deodată cu meseria să învețe și carte, ca astfel să se răsbune indoit față de vitregia vremurilor trecute.

Dar pentru a ilustra afirmația de mai sus las să urmeze o mică statistică despre elevii ucenici de la școala de stat din Bistrița, jud. B. Năsăud, județ, cu o populație în majoritate abso-

lulă românească, cari plasați pe la meseriașii din loc reprezintă 25 de diferite branșe.

Dela preluarea Imperiului situația se prezintă astfel:

In an. școl.	1919/20	sunt înscriși	112	elevi ucenici
" " "	1920/1	" "	153	" "
" " "	1921/2	" "	264	" "
" " "	1922/3	" "	306	" "
" " "	1923/4	" "	349	" "

iar dintre aceștia 70% sunt Români, băieți de țaran de pe valea Bârgăului, Șielui și grănițeri de pe valea Someșului, absolvenți de 1-4 clase secundare, de I-VI clase primare și sunt între ei — durere — și analfabeți. Vin însă la școală cu atâta dor de carte, își dau așa de mult șilința la învățatură, încât nu sunt cazuri să termine meseria fără a ști ceti, scrie, noțiunile principale de aritmetică, corespondență și comptabilitate comercială, istorie, geografie, etc. ca să nu amintesc desemnul pentru care au o deosebită plăcere.

Nu este acesta un fapt îmbucurător, mai ales dacă ne dăm seama că *cucerirea orașelor* se face nu numai prin pătura intelectuală, dar mai ales prin elementele sănătoase, pline de vigoare și energie, care ne vin dela sate și care vor forma clasa mijlocie de mâine?

Astfel de școli de ucenici mai avem în județ în comunele Năsăud, Borgoprund, Rodna veche, Lechința, etc. impopulate aproape numai cu Români. Datorința preoților și a învățătorilor dela sate, cum și a profesorilor școalelor secundare este de-a se folosi de fiecare ocaziune, pentru a îndemna și îndrumă cât mai muți copii la meserii și comerț.

Ideal ar fi, ca pentru învățarea meseriilor să avem în toate orașele școli de meserii cu ateliere și tot felul de măestrii specialiști. Corect ar fi dacă în aceste școli s'ar primi numai absolvenți de 4 clase secundare, ori bară-mi de școala primară. Iar pentru specializare și perfecționare absolvenții școalelor de meserii ar trebui să între în ateliere mai mari, ori chiar să meargă în streinăătate.

A susține această părere și a crede că problema aceasta se poate rezolvi așa de ușor și la iuteală înseamnă a ne înșela pe noi înșine. Da, vom cere și noi totdeauna rezolvirea acestei chestiuni în forma cea mai practică, până atunci însă să fim preocupați de nevoile actuale. Ucenicii plasați la măestrii particulari, în decurs de 3-4 ani învață meseria cât se poate de bine. Dacă însă au mers la meserie înainte de-a termina bară-mi școala primară, atunci aceste elemente vor deveni cu timpul o adevărată *primejdie națională*.

Școalele de ucenici au chemarea de-a ne fel de aceasta primădie națională și dacă aceste școale vor primi o organizare corespunzătoare situației de azi, să fim siguri că am aflat mijlocul tranzitoriu întru soluționarea acestei importante chestiuni. Despre felul cum funcționează azi aceste școli și cum credem a fi organizate în viitor, vom arăta în alt articol.

Gavril Bochiș

O statistică a școalelor din Transilvania.

În Ministerul instrucțiunii din București s'a întocmit o statistică, care ne arată numărul total al școalelor de toate gradele din Dacia superioară.

Învățământului superior îi aparțin *Universitatea din Cluj, Academia de comerț și Academia de agricultură din Cluj, Academia de drept din Oradea-mare și Politehnicul din Timișoara.* La acestea mai putem adăoga *Academiile teologice* confesionale.

Numărul școalelor de curs primar și secundar e următorul:

1. Românești. *)		2. Maghiare.	
primare	3611	primare	1669
medii (civile)	44	medii	86
licee	40	licee	40
normale	22	normale	19
comerciale	10	comerciale	15
3. Germane (săsești și șvăbești).		4. Evreii și alte neamuri.	
primare	403	primare	105
medii	22	medii	4
licee	13	licee	4
normale	3	comerciale	1
comerciale	3		

Cu totul, avem în Transilvania școale

primare	5788
medii	156
licee	97
normale	44
comerciale	29

O deosebită atenție merită însă numărul școalelor minoritare susținute de statul român în Transilvania. De acestea avem

*) lipsește statistica școalelor profesionale, de meserii și agricole.

1. Maghiare.		2. Germane (șvăbești).	
primare	562	primare	51
medii	20	medii	5
licee	7	licee	2
comerciale	5	comerciale și de meserii	11
de meserii	11		
			Cu totul 69
Cu totul 605			

3. Diferite naționalități.

primare 55

Față de trecutul apropiat, ni se impune o comparație: Până în anul 1918, statul *maghiar* închidea cu sutele școalele *românești*, ca să facă în satele românești școale cu limba de propunere maghiară, iar din 1919 încoace, statul *român* înființează sute de școale cu limba de propunere *maghiară*, germană etc.

Ni se mai impune o comparație. Dacă socotim, că din populația de peste 5 milioane 100.000 a Ardealului sunt peste 3 milioane români și abia 1 milion 300.000 săcui și maghiari și comparăm numărul școalelor românești cu al celor maghiare, trebuie să facem trista constatare, că și *astăzi*, numărul școalelor românești e, proporțional cu mult mai mic decât al celor maghiare, iar acestea sunt mai numeroase de cum erau înainte de anul 1918. Așa de ex. atunci aveau 781 școale primare profesionale, azi au 1669; în aceeaș măsură s'au înmulțit și celelalte categorii de școale. Numărul școalelor s'a înmulțit peste tot în era română, așa că *aceasta* e de fapt întâia eră culturală în adevăratul înțeles al cuvântului, căci fiecare naționalitate din Transilvania, acum și României și Șvabiei, învață în limba ei maternă.

Se mai plâng ceice au pierdut stăpânirea nemeritată, că statul român a închis câteva școale minoritare. Adevărat, dar prin aceasta autoritățile noastre superioare au săvârșit un adevărat act de poliție sanitară școlară. Dovada ne-a dat-o, la finele anului școlar 1922—23, examenul depus de elevii dela școala civilă luterană și evreiască, amândouă cu limba de propunere maghiară.

Examenul s'a dat în limba lor maternă cu respectarea severă a programei analitice dela școalele lor. Elevii de clasa a IV-a civilă răspundeau, că săpunul se face din cărpe (zdrênțe), din pielea bouului se face cauciuc, la aritmetică elevii absolvenți ai școalei civile nu erau în stare să rezolve probleme din clasa I.-a și a II.-a! La geometrie s'a învățat materia din cursul primar. În orele de limba română, profesorul citia cu elevii de regulă poezii „patriotice” în limba maghiară.

Urmarea acestui examen — scandal a fost închiderea definitivă a școalei civile luterane-maghiare, unde de altminteri numărul luteranilor era disparent, și o întrunire a părinților ne-

norociților elevi, ca să discute asupra acestei instituții de cultură maghiară. În aceasta întrunire s'a compus un memoriu semnat de o sută părinți și adresat Ministerului Instrucțiunii din București cerând statificarea *școalelor confesionale*.

Faptul, că Ungurii au și școale. În cari dascălii își bat joc de cultură, să nu ne adoarmă. Constatăm, că ei ne sunt în generația actuală superiori în cultura dată de școală, mulțumită ajutorului larg dat de statul maghiar și piedecilor, ce ni-au pus acelaș stat ca să ne cultivăm și noi. De aceea se cere dela noi, dascălii de toate categoriile, muncă și iar muncă, și încă grabnică și bună.

v. I.

Examen de definitivat.

În chestia examenelor de definitivat, Dl. A. Pora, deputat a făcut în ședința Camerii dela 13 Martie a. c. următoare comunicare către Dl. Ministrul al Instrucțiunii :

D. *Andrei Pora* : D-le președinte, d-lor deputați. Am onoare a adresa următoarea comunicare d-lui ministru al instrucției publice :

Cu ordinul No. 154.838/923, și alt ordin No. 5.205 din 8 Februarie 1924 d. ministru al instrucțiunii a dispus ca învățătorii din Ardeal, Banat, etc. cari au intrat în învățământ încă în 1919, să nu fie înaintați în gradații și salarii, decât după trecerea examenului de definitivat și înaintare pe loc.

Aceste decizii întemeiate pe regulamentul de organizare al învățământului din vechiul regat, nu țin seamă de drepturile câștigate pe temeiul legilor din Ardeal neschimbate până acum, și nici de starea de fapt în care se găsește corpul didactic primar din Transilvania.

Solicitat de colegii mei, cari sunt atinși pe nedrept de această dispoziție, rog pe d. ministru al instrucțiunii să dispună suspendarea acestor ordine, prin cari se calcă în picioare drepturi câștigate.

Căci nu ne putem închipui, ca o lege a vechiului Regat să aibă putere retroactivă cu 6 ani, atunci când ea nu a fost înlocuită.

Țin aci să pomenesc, că în Transilvania nu avem sistemul de examene. Învățătorul făcea opt ani de studiu, 4 ani de liceu și alți 4 ani la școala normală, deci elevii intrau în școala normală cu 4 clase de liceu.

După terminarea celor 4 ani de școală normală elevii dădeau examenul de capacitate special și odată trecut peste acest examen special de capacitate, ei obțineau diplome definitive de învățători. Și după legile în vigoare acolo, un învățător cu dip-

plomă, după opt ani de studiu nu poate fi numit de cât cu titlu definitiv.

În Vechiul Regat trebuia să dea acest examen de definitivat după un stagiul de 3 ani. Însă elevii făceau aci numai 6 ani de studiu. Deci eră firesc că definitivarea să fie pendinte de un examen.

Pe de altă parte învățătorii din Transilvania au fost numiți dela stăpânirea românească încoace, toți cu titlu uestitit și deci ar fi o măsură nedreaptă, ca această numire făcută în conformitate cu legile acolo în vigoare, să nu fie recunoscută astăzi.

Domnilor deputați,

Toți învățătorii din Transilvania, cari cad în această categorie, au declarat solemn, că nu se vor prezentă la examenele acestea de definitivat ci sunt gata mai de grabă să sufere orice consecințe și să părăsească învățământul decât să îndeplinească un ordin, care nu le respectă drepturile câștigate.

Ei declară de asemenea cu toții, că nu sunt în potriva examenelor, care tind a perfecționa pe învățători în domeniul preocupărilor lor, dar că această măsură să se aplice odată cu unificarea legislativă.

Rog deci, pe d. ministru, să dispună revocarea ordinului din chestiune, care nu va produce decât conflicte de cari azi nu avem nevoie.

Din răspunsul ce voiu primi, voiu preciză transformarea acestei rugăminți și comunicări în interpelare.

În urma acestei comunicări, aceste examene au fost amânate până la noi dispoziții.

Decadența învățământului. Prin o circulară adresată revizoratorilor școlare publicată și în Buletinul oficial al Ministerului Instrucției (No. Dec. 1923), se arată că școala primară n'ar da rezultatele dorite și că partea cea mai mare de vină ar purta-o învățătorimea, față de care organele de control vor trebui să ia măsuri disciplinare.

Chestiunea s'a discutat și în presă.

Di V. Păunescu, președintele asociației generale a corpului didactic primar din întreagă țară, a arătat într'un articol cu titlul din fruntea acestor rânduri, „că elevii de acum din școalele primare se resent și intelectual și fizic de război și de urmările lui; că la școalele normale se duc cei mai slabi absolvenți, pentru că cei buni fug de cariera învățătoarească, a cărei mizerie o văd și ei și părinții lor; că învățătorii, plătiți cu salarii de mizerie, nu mai pot avea puterea și avântul de muncă, când își văd familia în cea mai completă lipsă, fiind în neputință chiar de a-și crește copiii la școlile superioare dela oraș.

Alături de d-sa cerem și noi măsuri urgente pentru o salarizare mai echitabilă, pentru ca golul destul de mare de astăzi din învățământul primar să nu devie în așa fel încât dezastrul să nu mai poată fi înlăturat.

Cronică.

† **Romul Cristolovean.** În primăvara acestui an învățătorească română ardeleană a suferit grele pierderi. După Gh. Lipovanu, Ignat Seni Aurel Bratu, o nouă încercare s'a deslănțuit, ducând din rândurile noastre pe veteranul dascăl și cunoscutul naționalist dela Râșnov, *Romul Cristolovean* președintele secției Brașov. Numele lui R. Cristolovean, ne revoacă în memorie vremurile de grea suferință, pe care poporul nostru a avut s'o îndure în mersul său, spre țara făgăduinții . . . El făcea parte din glorioasa trupă de vestiitori ai unor vremi ce aveau să vie. Pe motive că ar fi „trădat“ cu încă alți 8 buni români din țara Brașovului, planurile stragice ale fostei monarhii habsburgice, el fu deținut deodată cu cei 8 prieteni și aruncat în temnițele umbroase ale Clujului, unde a suferit martiriul aproape 2 ani. Purtat dela o instanță la alta pe străzile orașului în timpul cercetărilor nu odată a fost insultat și scuipat de foștii aderenți ai ideii de stat unitar maghiar, iar pe urmă osândit la moarte, de care a scăpat prin un fericit joc al sorții.

Comitetul central al Asociației noastre, îi aduce cu puilejul morții lui, prinosul de recunoștință și mulțumire pentru munca desfășurată ca președinte al secției Brașov, și se simțește mândru, că între martirii neamului poate număra și pe învățătorul Romul Cristolovean.

Programa analitică în școala primară.

După cum se știe până acum din organizarea proiectată a învățământului în viitor, vom avea, după votarea legii, o școală elementară primară cu patru clase, după terminarea căreia elevii și elevele trec într'o școală medie, în care se va da o cultură tot generală, diferențiată însă în câțva după viața rurală sau urbană, urmând apoi adevărata școală secundară, unitară, dând unele o cultură generală, altele una specială, adaptată ocupațiunii pentru care vor să se pregătească viitorii cetățeni, cari nu aspiră la studii universitare.

În Germania, mai ales în Prusia, unde până înainte de război nu există școala primară unitară, ea diferențându-se mult când era vorba de învățământul rural și urban, acesta cuprinzând și școli cu menirea de a pregăti numai pentru liceu, s'a ajuns în sfârșit la școala unitară primară de patru clase, pe care să se clădească cele patru clase superioare ale școlii populare, ca și celelalte școli medii de orice fel.

Pentru stabilirea programei analitice în cele dintâi patru clase ale școlii primare, Ministerul instrucțiunii din Prusia a

dat următoarele „directive“: În întreg învățământul școlii primare elementare are să se valideze principiul, că toată știința și toate dexteritățile, elevii să nu și-le însușească numai în mod mecanic, ci să le câștige prin propria lor activitate sufletească. De aceea întreg învățământul va cultiva cu îngrijire raporturile către împrejurimea, în care trăesc copiii și va porni dela cunoștințele, cari formează proprietatea lor spirituală și pe cari și le-au câștigat înainte de a fi intrat în școală. Autoactivitatea elevilor la jocuri, la privirea întâmplărilor din natură și viață, mai ales când cu plimbările făcute sub conducerea învățătorului, apoi la exercitarea dext rităților, cum sunt formarea de lucruri din plastilină sau lut, din bețișoare, tăieturi de hârtie, etc. trebuie exploatată cât mai intensiv pentru scopurile învățământului.

Materiile de învățământ în școala primară elementară sunt religia, cunoașterea ținutului (*a patriei în înțeles mai îngust*), limba maternă, aritmetica, desemnul, cântări, gimnastică și pentru fete în clasa a III.-a și a IV.-a lucrul cu acul (impletitul și cusutul).

Pentru învățământul începător nu se va cere o diferențiere severă după ore anumite a materiilor de învățământ, ci se va admite dimpotrivă un învățământ unitar, în care deosebita materii de învățământ să alterneze fără nici o sălă. În mijlocul acestui învățământ unitar vor sta exercițiile intuitive, de cari se vor legă deprinderile, cari au să formeze temelia pentru vorbire și scriere, desemn în colorii, scrierea, aritmetica și cântarea. În legătură cu aceste convorbiri începătoare se pot da și învățături de ordin religios și moral. Pentru a face acest învățământ unitar și plin de viață, care reclamă o permanentă participare activă a învățătorului, accesibil și pentru copiii începători din școlile cu puțini învățători sau chiar numai cu unul, orarul acestor școlii se va întocmi pe cât posibil asifel, încât pentru elevii începători să fie destinate săptămânal cel puțin patru ore, în cari învățătorul să se poată ocupa, lipsind celelalte clase, numai de ei. În cele dintâi săptămâni ale anului școlar, instrucțiunea se va reduce pentru acești începători, în rucât nu e vorbă de participarea lor la jocuri, lucru manual, numai la aceste patru ore. Rămâne în sarcina singuraticelor localități sau județe să hotărască, cât timp are să țină acest învățământ unitar, precum și alegerea părților din diferitele materii de învățământ și repartiția lor după clase. La stabilirea programei de învățământ se va ținea după cuviință socoteala de deosebirea de sexe, îndeosebi de trebuințele speciale ale culturii fetelor.

Alegerea materiei de învățământ e condiționată în rândul întâiu de puterea de pricepere și de necesitatea dezvoltării spirituale a copiilor și în rândul al doilea de însămnătatea ei pentru viață. Orice grăoire și orice încărcare, mai ales cu lucrări date acasă, trebuie să fie deosebită după felul cum e organizată școala. *Școala completă care are adecă patru clase cu patru învățători, deci fiecare clasă cu învățătorul ei, va cuprinde în pro-*

grama ei analitică o cantitate și o varietate mai mare de materii deosebite decât cea care va cuprinde într'o clasă mai mulți sau chiar toți patru ani de școală.

v.
„Agonia școlii confessionale.” Sub acest titlu : „*Cultura creștină*” dela Blaj, publică un prim articol semnat de „Senior”, sub care pseudonim știm că se ascunde părintele Ștefan Roșian, spiritualul seminariului teologic. Cel ce îl cetește cu atențiune va afla tonul scoborit al autorului, care altădată, aveă vorbe mult mai aspre la adresa învățătorilor, și in special a conducătorilor Asociațiunii, cari au îndrăsnit să se atingă de infalibilitatea școlii confessionale. Regretă că nu s'a putut ajunge : „*la un aranjament nou de organizație școlară potrivit situației schimbate*”. Regretăm și noi, cari nu purtăm vina, fiindcă Asociațiunea învățătorilor încă in vara anului 1921 luna lui August a adresat special fiecărui episcop câte un Memoriu, prin care rugam pe cele 7 căpetenii a bisericilor românești să ia samă la noile împrejurări de viață a statului român și declarând școala de fică majoră, să o lase a lucra independent așa după cum a învățat dela mamă sa, dela biserică. Acest lucru era așa de natural a ca fii să se despartă de părinți, și să-și croiască gospodării proprii, pe cari să le conducă independent. N'am avut cu cine ne înțelege, fiindcă bisericile fără a cerca să schimbe ceva in aranjamentul propriu, voiau ca formele vechi să le perpetueze mai departe. Au urmat apoi anchetele școlare dela Sibiu și Blaj, fără să se ajungă la rezultate mai bune tot din pricina intrasigenței auctorităților bisericesti. Și acum părintele Senior, in articolul din chestie, tot bisericile le scoate cu fața curată.

In vremea aceasta chestia statificării n'a rămas pe loc. Ea a pruces înaintea și astăzi se aproprie de înfăptuire. Și să știe de toată lumea pe partea cui va fi câștigul. Ba, acest lucru îl știe și autorul articolului pomenit in această Cronică. Să resemnează însă cu mângâierea creștinului in ceasul din urmă.

De încheiere sfătuește pe archirei ca in nouă lege a învățământului care prevede statificarea să se asigure ca in școlile de stat cu majorități de religione unită să funcționeze numai învățători gr. catolici. In consecință la școlile normale de stat să fie suscepti un număr corespunzător de elevi gr. catolici. Să se ceara asigurarea învățământului religios, in numărul de ore reclamat de inportanța acestei unaterii. Recomandă apoi înființarea reuniunilor de pietate, de misiuni, de cumpătare, de cântări bisericesti, de răspândirea cărților creștine, a căror activitate „*nu numai că va substitui școlii confessionale, care moare acum, ci o va aduce la o nouă viață cu mult mai frumoasă decât cea trecută*”. Așa crede Dl. Senior, noi suntem însă de altă părere.

(tr.)

Oficiale.

Sporul din 1924.

În ședința camerei dela 19 Martie d-l Pora, a făcut guvernului următoarea comunicare:

D. M. G. Orleanu, presedinte: D. Andrei Pora are cuvântul.

D. Andrei Pora: Die președinte, dlor deputați, am onoare a face onoratului guvern următoarea comunicare: Dintre toate categoriile de funcționari publici cei mai neîndreptățiți, de 2 ani încoace au fost membrii corpului didactic primar, în cece privește acordarea de sporuri.

Mai întâiu s'a aplicat acestui corp o distribuire de spor (în 1923), care nu numai că nu satisfăcea minimul îndreptărilor, dar măcar nu dădea acestora un spor drept, căci prin aplicarea unei așa zisă curbă, ea uitase care este salariul unui membru al corpului didactic primar și făcuse calcule, luându-se o bază greșită.

Corpul didactic primar astfel neglijat, a cerut prin diferite memorii și intervențiuni, înăuntru și afară de parlament, ca să se revie asupra nedreptății, cecece onor. guvern a și găsit de necesar, că din suma de 550.000.000 lei, ce se alocase ca spor pentru funcționarii Statului în bugetul 1924, se vor îndeplini și îndreptă toate greșelile.

Felul cum au fost îndreptate aceste greșeli este cunoscut. S'au făcut oarecari rectificări, cari nu trec nici una peste suma de 175 lei, cele mai multe fiind sub 100 lei, iar adausul de 35% la unele categorii ai membrilor corpului didactic primar se cifrează la un spor de 10 lei lunar și unii chiar nimic.

D-lor, am aici un tablou dela ministerul instrucțiunii publice. Voiu citi câteva cifre și el ne va lămuri pe deplin și ne va arată nedreptățile, cari erau recunoscute și de Parlament și de onoratul guvern. Citesc numai câteva cifre și cu aceasta termin.

„Institutorii cu două gradații primesc un spor de 50 lei“.

Cum am spus nu trece nici unul de suma de 150 lei.

De pe urma acestei noi nedreptăți, care se săvârșește cu membrii corpului didactic primar au început din nou mișcările corpului didactic.

În întrunirile acestora se produc scene mișcătoare. Unul cerea într'o întrunire, care se ocupă cu noul spor, ca corporațiunile învățătoarești să deschidă liste pentru contribuția publică din care să se ajute membrii corpului didactic.

Alții erau de părere să pună pe părinții copiilor o taxă din care să se completeze salariile corpului didactic primar.